

LUNDS
UNIVERSITET

Torture memo – en legitimering av tortyr som normaltillstånd

En studie om Bybee Torture Memo som möjlig del
i en normaliseringsprocess av tortyr

Elisavet Johansson Tziampazis

Avdelningen för mänskliga rättigheter

Historiska institutionen

Kurskod: MRSK30

Termin: Vårtermin 2013

Handledare: Anna-Karin Bergman

Omfång: 12400 ord

Abstract

After 9/11 2001, the U.S. government proclaimed the war on terror. In the purpose to prohibit future attacks on the U.S. and their civilian, a secret work started at the Office of Legal Council to define and guideline actions in the war of terror. The first memorandum is named The Bybee Torture Memo and started up an extensive activity to legitimize the use of torture against terror suspected. From several sources this has been lifted to a legitimization of interrogation methods and considered a normalization of torture.

The purpose of my paper is, with the help of normalization theory, to examine whether the Bybee Torture Memo can considered being part of a normalization process of torture. I have used a theory named Normalization Process Theory (NPT) to make an analyze of the Bybee Torture Memo to see if it is possible even to theoretically talk about it as a normalization.

I have made a content analyze of the memorandum with the help of NPT and come to the conclusion that it is possible to talk about the memorandum as a part of a normalization process. I had to leave some part of the NPT beside as I have not studied the institutional process as a whole. If I could include even the other memorandums that use to be included in the Torture memo and if I could follow the organizational practice in field, the analyze could be more complete and perhaps also have changed the outcome.

Key words: *The Bybee Torture Memo, Torture, Torture Memo, Normalization, Normalization Process Theory*

Abstrakt

Efter attackerna den 11 september år 2001 proklamerade den amerikanska staten kriget mot terrorism. I jakten på terrorister har det genom hemligstämplade dokument som läckt till media visat sig att speciella förhörsmetoder av fångar tillämpas för att utvinna information om terrornätverk och dess planer. Från flera håll har det lyfts att en legitimering av förhörsmetoderna skapar en normalisering av tortyr. Syftet med uppsatsen är att med hjälp av Normalization Process Theory (NPT) för att göra en analys av Bybee Torture Memo för att se om det är teoretiskt möjligt att tala om en normalisering. Metoden jag använder mig av är utformad från Normalization Process Theory. Med hjälp av NPT når jag slutsatsen att det är möjligt att tala om Bybee Torture Memo som en del i en normaliseringsprocess.

Nyckelord: *The Bybee Torture Memo, Tortyr, Torture Memo, Normalisering, Normalization Process Theory*

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.2 Uppsatsen syfte	3
1.2.1 <i>Frågeställning</i>	4
2. Förbud mot tortyr	5
2.1 Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning	5
2.2 US 18 §§ 2340-2340A	6
3. Teori	8
3.1 Tidigare forskning	8
3.2 Normalisering	13
3.3 Normalization Process Theory	15
4. Metod	19
4.1 Analysram	19
4.2 Textanalys baserad på en analysram	20
4.4 Kritisk reflektion	22
5. Analys	23
5.1 Coherence	23
5.1.1 <i>Hur förstås praktiken av deltagarna?</i>	23
5.1.2 <i>Hur jämför de den med andra praktiker?</i>	23
5.2 Cognitive participation	26
5.2.1 <i>Hur/på vilka grunder tar deltagarna del i praktiken?</i>	26
5.2.2 <i>Vad motiverar dem att fortsätta ta del?</i>	27
5.3 Collective action	23
5.3.1 <i>Hur får deltagarna det att fungera?</i>	23
5.3.2 <i>Hur är deras aktiviteter organiserade och strukturerade?</i>	30
6. Avslutande diskussion	31
Litteraturlista	

1. Inledning

Fredagen den 25 januari 2013 publicerades en artikel av filosofen Slavoj Žižek om Kathryn Bigelows film *Zero Dark Thirty* (2012) i tidningen The Guardian. Filmen *Zero Dark Thirty*¹ skildrar USA:s jakt på och gripandet av Usama Bin Laden 2011. Den visar USA:s armés förnedrande förhörsmetoder och användande av tortyr, allt i syfte att få människor att prata och lämna information om Bin Laden. Žižek hävdar i sin artikel att Bigelows genom sin film stödjer användandet av tortyr och bidrar till att normalisera handlingen. Han skriver om huvudpersonen Maya och hennes internalisering av tortyrmetoden:

Without a shadow of a doubt, she is on the side of the normalization of torture. When Maya, the film's heroine, first witnesses waterboarding, she is a little shocked, but she quickly learns the ropes; later in the film she coldly blackmails a high-level Arab prisoner with, "If you don't talk to us, we will deliver you to Israel". Her fanatical pursuit of Bin Laden helps to neutralize ordinary moral qualms. Much more ominous is her partner, a young, bearded CIA agent who masters perfectly the art of passing glibly from torture to friendliness once the victim is broken (lighting his cigarette and sharing jokes). There is something deeply disturbing in how, later, he changes from a torturer in jeans to a well-dressed Washington bureaucrat. This is normalization at its purest and most efficient – there is a little unease, more about the hurt sensitivity than about ethics, but the job has to be done. This awareness of the torturer's hurt sensitivity as the (main) human cost of torture ensures that the film is not cheap rightwing propaganda: the psychological complexity is depicted so that liberals can enjoy the film without feeling guilty.²

Žižek vänder sig mot de som hävdar att filmen bara skildrar det som hänt och att det är bättre att tala öppet om det som skett. Det är just detta som är Žižeks problem. Filmen vidimerar på så sätt den allmänna trenden från politiker och debattörer att nu prata öppet om den tortyr som tidigare skett i det tysta. Detta tjänar, skriver Žižek, bara till att normalisera tortyren och att sänka våra etiska normer.

Efter attackerna den 11:e september har både politiker, debattörer och forskare, i framför allt USA, förespråkade att det kan vara legitimt att använda tortyr i kampen mot terrorismen.

¹ Zero Dark Thirty, 2012

² S Žižek. Zero Dark Thirty: Hollywood's gift to American power. The Guardian, 25 January 2013

Argumenten för acceptans av tortyr ställs framför allt i relation till ”the ticking bomb”, d.v.s. om någon sitter inne med information om en bomb som ska utlösas och tortyr skulle möjliggöra att denna person avslöjar information om var bomben ska utlösas och att man på så sätt kan förhindra att människor kommer till skada eller dör. Sedan dess har både debattörer och forskare skrivit om den risk de ser med att en normalisering av tortyr har skett eller kan ske.³

Startskottet för användande av tortyr i kampen mot terror ses allmänt ligga i det PM som togs fram inom justitiedepartementet i USA under 2002 och som kommit att benämnas Torture Memo men även The Bybee Torture Memo. När existensen av detta PM läckte ut i pressen 2004 möttes det av starka reaktioner. I en artikel från 2009 ställer sig Noam Chomsky undrande till varför både allmänhet och forskare blev förvånade när Torture Memo läckte ut. Att det väckte upprördhet är, menar han, begripligt men om man ser till den Amerikanska statens historia är det inget som borde förvåna. Sedan den Amerikanska nationalstatens bildande har tortyr varit rutinpraxis och tortyr är, tillsammans med exempelvis terror och aggressionsbrott, en del av USA:s mörkare historia. En del av USA:s historia som en har tendens att glömmas bort. Att tortyrmeter skulle vara något nytt fenomen vänder sig Chomsky starkt emot. Genom att visa på den tolkning, under Reagans tid, och flertalet omtolkningar som byggt på den, exempelvis under Clintons tid, sedan tortyrkonventionen kom, visar Chomsky att tortyr som förhörsmetod i USA ständigt varit närvarande. Bilden av tortyr och så som han menar att tortyr används av den amerikanska staten kopplar Chomsky till idén om USA och till den amerikanska imperialismen.

The Bybee Torture Memo togs fram inom justitiedepartementet i USA år 2002 som en reaktion på händelserna den 11 september 2001. Jay Bybee, som undertecknade promemorian, var då biträdande justitieminister och John Yoo, som författade Bybee Torture Memo, var hans ställföreträdare inom Office of Legal Council (OLC) och nationell säkerhetsspecialist. Promemorian utarbetades under våren och sommaren 2002 i all hemlighet. PM:en utforskade vilka beteenden som kunde anses lagliga och vilka som kunde anses vara tortyr. Man listade de handlingar som kunde orsaka smärta och vara förnedrande

³ Se t ex D Luban, Liberalism, Torture and the Ticking Bomb i Virginia Law Review. Vol 91, No 6 (Oct, 2005) pp. 1425-1461, 2005. A J Bellamy, No pain, no gain? Torture and ethics in the war on terror. International Affairs 82, 1 (2006) pp 121-148. 2006 och J Wolfendale, Torture Lite and Normalisation of Torture. 2008. <http://publicreason.net/wp-content/PPPS/Fall2008/JWolfendale2.pdf>,

men som än dock inte skapade lidande och smärta nog för att kunna falla under begreppet tortyr. OCL godkände tio kontroversiella förhörsmetoder i augusti 2002.⁴

I juni år 2004 läckte promemorian ut i pressen och möttes av en storm av kritik från jurister och juridikprofessorer. Vid tiden för avslöjandet hade Jack Goldsmith, som efterträtt Bybee som chef för OCL, redan dragit tillbaka den.⁵ Han hann dock aldrig ersätta de juridiska uttrycken i pm:en innan han avgick i december 2004. Men under 2004 författades åtminstone 14 PM inom OCL där olika modifieringar görs.⁶ I maj 2005 ställdes krav från CIA på juridiska bedömningar om de förhörsmetoder de använde vilket ledde till att tre nya PM, skrivna av Steven Bradbury, togs fram. Bradburys analys var att CIA kunde använda sig av sina förhörsmetoder mot en utländsk fiende till amerikanska trupper även i framtiden, då dessa tekniker var förenliga med Common Article 3 i Genevekonventionen⁷ Det framställs alltså under åren efter den 11 september 2001 flertalet olika PM av olika karaktär som på olika sätt legitimerar användandet av tortyr. När innehållet nått vidare kännedom än som varit avsett har dokumenten dragits tillbaka eller modifierats. Många av dem har läckt ut men ytterligare andra har inte gjort det.⁸

Efter att Obama tillträtt som president i USA beordrade han att flera PM som beskriver CIAs förbättrade förhörsmetoder lämnades ut och tillkännagav att han gett order om att dessa tekniker ska upphöra.⁹

1.2 Uppsatsens syfte

När man diskuterar normalisering av tortyr i debatter och forskning görs det med innebörden att det blir en handling som accepteras, en handling som blir till rutin. Normalisering har sitt ursprung i begreppet norm, d.v.s. en regel eller föreskrift för hur en bör handla. Normalitet betecknar ett tillstånd när normen har blivit allmängiltigt, har blivit till det ”vanliga” eller det genomsnittliga. Med andra ord, det vi vanligtvis gör.¹⁰

⁴ *The Report of The Constitution Project's Task Force on Detainee Treatment*, The Constitution Project, 2013, s.137

⁵ Ibid s.176

⁶ Ibid s.169

⁷ Ibid s.177

⁸ Ibid s.138

⁹ Ibid s.333

¹⁰ T Brante, H Andersen och O Korsnes (red), *Sociologiskt lexikon*. Natur och kultur, Skien, 2007.

Normalisering av tortyr kan ske i olika kontexter. Vi kan prata om en normalisering i samhället i stort där både samhällets institutioner och gemene medborgare accepterar handlingen. Men vi kan också välja att studera normaliseringen inom en avgränsad organisation.

I diskussionen om tortyr saknas däremot en definition av vad normaliseringen innebär utöver detta. Inte heller har jag stött på något försök att diskutera denna normalisering teoretiskt. Med detta menar jag en problematisering av normaliseringsbegreppet och vad som krävs för att vi ska kunna tala om att en normalisering sker. I min uppsats vill jag pröva om Bybee Torture Memo kan ses som del i en normalisering av tortyr om vi tar utgångspunkt i normaliseringsteori. Kan vi teoretiskt styrka att dokumentet kan vara ett led i en normalisering?

1.2.1 Frågeställning

Kan man med utgångspunkt i normaliseringsteori tala om att Bybee Torture Memo utgör del av en normalisering av tortyr?

2. Förbud mot tortyr

2.1 Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning antogs av FN:s generalförsamling år 1984 och konventionen trädde i kraft år 1987. FN-konventionen som består av 33 artiklar brukar förkortas CAT (convention against torture), en förkortning under vilken jag även kommer att benämna konventionen fortsättningsvis.¹¹

De 33 artiklarna kommer här inte i sin helhet att redogöras för, detta avsnitt syftar istället till att ge en kort sammanfattning av konventionen och centrala definitioner. En definition av och vad som menas med tortyr, annan grym eller förnedrande behandling eller bestraffning redogörs för i den första artikeln i konventionen. Tortyr definieras i CAT och lyder i sin helhet:

I denna konvention avses med begreppet tortyr varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon antingen för sådana syften som att erhålla information eller en bekännelse av honom eller en tredje person, att straffa honom för en gärning som han eller en tredje person har begått eller misstänks ha begått eller att hota eller tvinga honom eller en tredje person eller också av något skäl som har sin grund i någon form av diskriminering, under förutsättning att smärtan eller lidandet åsamkas av eller på anstiftan eller med samtycke eller medgivande av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar såsom företrädare för det allmänna. Tortyr innefattar inte smärta eller lidande som uppkommer enbart genom eller är förknippade med lagenliga sanktioner.¹²

Utöver den första artikeln i CAT vilken definierar tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande handling eller bestraffning finns 32 artiklar som behandlar sådant som stater

¹¹ Brownlie I & Goodwin-Gill G S (ed.), *Basic Documents on Human Rights*, Fifth edition, Oxford University Press, New York, 2006. s. 68

¹² Svenska FN-förbundet, <http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/manskliga-rattigheter-och-demokrati/karnkonventionerna/konventionen-mot-tortyr-och-annan-grym-omansklig-eller-fornedrande-behandling-eller-bestrafning-cat->

agerande för förhindrande av denna typ av handlingar och för staters agerande i fall där sådant handlande genomförts. Bland annat finns en artikel i CAT där ett totalförbud mot tortyr regleras. Totalförbudet gäller oavsett situation och där varken krig eller hot om krig kan rättfärdiga användandet av tortyr. Samtliga stater som undertecknat CAT åtager sig att följa den och dess samtliga artiklar samt att inkorporera konventionen i den nationella lagstiftningen.¹³ CAT ligger därav som grund för nationella lagstiftningar mot tortyr i de stater vilka undertecknat och ratificerat konventionen.

2.2 US 18 §§ 2340-2340A

Den amerikanska staten undertecknade CAT år 1988 för att ratificera den 1994. I US 18 §§ 2340-2340A återfinns konventionen i den amerikanska lagstiftningen. § 2340 innefattar en definition av tortyr medan § 2340A innefattar tortyr som brott. Definitionen av tortyr som återfinns i § 2340 är den del av den amerikanska lagstiftningen mot tortyr som är mest intressant och relevant för uppsatsen syfte och därav kommer inte resterande lagstiftning att redogöras för nedan. Definitionen i § 2340 lyder följande:

- 1) “torture” means an act committed by a person acting under the color of law specifically intended to inflict severe physical or mental pain or suffering (other than pain or suffering incidental to lawful sanctions) upon another person within his custody or physical control;
- 2) “severe mental pain or suffering” means the prolonged mental harm caused by or resulting from—
 - (A) the intentional infliction or threatened infliction of severe physical pain or suffering;
 - (B) the administration or application, or threatened administration or application, of mind-altering substances or other procedures calculated to disrupt profoundly the senses or the personality;
 - (C) the threat of imminent death; or
 - (D) the threat that another person will imminently be subjected to death, severe physical pain or suffering, or the administration or application of mind-altering substances or other procedures calculated to disrupt profoundly the senses or personality; and

¹³United Nations Human Rights, Office of the high commissioner for human rights, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>

3) “United States” means the several States of the United States, the District of Columbia, and the commonwealths, territories, and possessions of the United States.¹⁴

I definitionen i §2340 är det således reglerat att tortyr är den handling vilken utförts med avsikten att orsaka allvarliga fysiska och psykiska skador eller lidande och innefattar sådant som ett direkt hot om att en själv, eller någon annan kommer att dödas eller så utstå allvarligt lidande eller allvarliga skador. § 2349 förbjuder även tilltag av olika droger och ämnen vilka ämnar att rubba en persons sinnen och personlighet.

¹⁴ Cornell university Law School , Legal information Institute, <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2340>

3. Teori

3.1 Tidigare forskning

För att få fram tidigare forskning i frågan om normalisering av tortyr har jag sökt på dessa begrepp via LUBsearch och via Internet. Genom att söka på dessa begrepp i kombination har sökresultatet kommit att enkom omfatta de forskare som ställer sig kritiska till frågan om att acceptera tortyr som metod. Jag har därför gjort sökningar på de personer och skrifter som nämns i de artiklar jag hittat på tortyr och normalisering och som sägs förespråka en acceptans av tortyr under specifika omständigheter. Vid min genomläsning av ett antal av dessa har jag dock kommit fram till att de argument som framförs i sak är de samma som återfinns i Bybee Torture Memo och jag har därför valt att utesluta dessa från denna genomgång, eftersom dessa argument är just ämnet för min analys i denna uppsats.¹⁵

Walter Edward Hart diskuterar i sitt paper "From Geneva to Abu Ghraib" från 2011, de fotograferade övergreppen i Abu Ghraib. Han ställer sig frågan hur 11 soldater kunde ställas inför rätta för övergreppen medan de högre upp i befälsordningen gick fria och Bush därefter kunde bli omvald som USA:s president. Hart sätter in övergreppen i tre olika sammanhang för att förklara hur de kunnat uppstå och varför de ledde till de åtal de gjorde. Dels har övergreppen, skriver Hart, sin grund i den policy som implementerades av Bush-administrationen efter den 11:e september. Men de utgör också en fortsättning på den systematiska övergreppskultur som utvecklats i både Afghanistan, Irak och på Guantanamo i kriget mot terror och kom att resultera i en dysfunktionell miljö på Abu Ghraib. Övergreppen skedde utan att order getts av högre befäl. Det som verkade ha skett var istället att lagen hade omtolkats och omdefinierats i ett nytt paradigm där olagliga handlingar normaliserats. Det hade uppstått en normaliserad övergreppskultur i vilken de sadistiska fotografierna utan hemlighet kunde tas.¹⁶ Bush administrationen lyckades argumentera för att deras policy var

¹⁵ De artiklar jag hittat där författaren ställer sig positiv till utförandet av tortyr i kampen mot terror argumenterar implicit på olika sätt för att tortyr inte kommer att leda till att handlingen blir rutin. Då jag vill pröva om normaliseringsteori är möjlig att tillämpa på Torture memo har jag avgränsat mig till att lyfta fram de artiklar som diskuterar normaliseringen explicit.

¹⁶ W E Hart, From Geneva to Abu Ghraib. The Normalization and Justification of the Bush Torture Policies. Konferenspaper presenterat vid American Sociological Association Annual Meeting i Las Vegas 19 augusti 2011, s. 3

moraliskt och juridiskt legitim samtidigt som de lade all skuld för övergreppen på ett antal ”bad apple” soldater.¹⁷

Att denna dysfunktionella miljö kunde uppstå och en normalisering av övergrepp kunde ske på Abu Ghraib förklarar Hart med att förvirring rådde om vem som förde befälet, om skillnaden mellan vettiga och ovettiga handlingar och om vilka normer man skulle följa. Till detta kan föras soldaternas otillräckliga utbildning och erfarenhet, förvirring om hur och när Genevekonventionen skulle tillämpas, bristande social integration, snabba kast i förhörsmetoder, bristande självkorrigering mekanismer och kulturell okänslighet.¹⁸

Sedan attackerna den 11:e september 2001 har begreppet ”torture lite” börjat användas i den offentliga diskursen gällande förhörsmetoder i kriget mot terror. ”Torture lite” syftar till en form av tortyr vilken skiljer sig från den klassiska tortyren både tekniskt, i utförande och syfte. Jessica Wolfendale diskuterar, i ett utkast till en artikel publicerad på internet¹⁹, hur ”torture lite” som teknik, medel och metod syftar till att skapa en normalisering av tortyr i liberala stater.

”Torture lite” som begrepp började användas av journalister och forskare i den offentliga debatten efter attackerna den 11:e september. ”Torture lite” som metod består av olika former av förhörsmetoder vilka framställs av förespråkarna som en mindre fysisk skadlig form av tortyr. Förhörsmetoderna inom ramen för det som kallas ”torture lite” kan t ex bestå av waterboarding, utsättning för extrem kyla och värme eller ljud, isolering, personlig förnedring eller att tvingas stå upp under lång tid.²⁰ Att skapa en åtskillnad mellan klassisk tortyr och ”torture lite” tjänar, enligt Wolfendale, två syften: dels att legitimera att en mer human form av tortyr kan existera och dels att denna form kan rättfärdigas genom att motiven för dess utövande inte styrs av grymhet och sadism utan i syfte att erhålla viktig information för att skydda oskyldigas liv.²¹

I utkastet diskuterar Wolfendale även språkets makt. Att klä in aggressiva handlingar i positiva termer, menar Wolfendale, har visat sig ha betydelse för individers ökade villighet att ta del av denna typ av handlingar, men även en minskning av individens vilja att ta sitt egna

¹⁷ Ibid s. 16

¹⁸ Ibid s. 7

¹⁹ J Wolfendale, Torture Lite and Normalisation of Torture. 2008. <http://publicreason.net/wp-content/PPPS/Fall2008/JWolfendale2.pdf>. Senare publicerad i omarbetad form 2009 under titeln The Myth of “Torture Lite” i Ethics & International Affairs (Wiley-Blackwell), Oxford, 2009.

²⁰ J Wolfendale, Torture Lite and Normalisation of Torture. 2008. <http://publicreason.net/wp-content/PPPS/Fall2008/JWolfendale2.pdf>, s.8

²¹ Ibid s.11

ansvar för handlingen. När tortyrmeter beskrivs i termer av "torture lite" eller "enhanced interrogation"²² i den allmänna debatten, av de som utför tortyrhandlingarna eller av offentliga ämbetsmän, uppmuntras uppfattningen att dessa tortyrmeter inte är lika skadliga och allvarliga som 'riktig' tortyr. Detta skapar i sin tur en uppfattning om att de som använder sig av dessa metoder inte ses som lika skyldiga torterare som de som använder sig av mer våldsamma metoder.²³

Tortyr är starkt sammankopplat med att torteraren utför en handling vilken direkt orsakar den torterade fysisk smärta, som slag eller stympning medan vid "torture lite" metoder behöver ingen fysisk kontakt ske mellan den torterade och den som torterar. Metoderna utan denna direkta koppling till fysisk skada kan handla om sådant som extremt hög musik under långvarig period av tid, isolering, växlande mellan extrema temperaturer där den torterade hålls fången, exempelvis i en cell. Till skillnad från klassisk tortyr tar det med "torture lite" metoder även längre tid innan metoderna orsakar allvarliga skador för den torterade. Den direkta kopplingen mellan tortyren och skadorna blir på så sätt inte lika klar som vid klassiska tortyrmeter. Då "torture lite" metoder inte nödvändigtvis kräver någon fysisk kontakt mellan den torterade och den som torterar, och då den som torterar inte heller behöver befinna sig i samma rum som den torterade, blir det för den som utövar handlingen även lättare att fransäga sig ansvar för konsekvenserna av den tillämpande metoden, det vill säga de skador och den smärta som den torterade får utstå. "Torture lite" metoderna ökar på sätt torterarens möjlighet att moraliskt motivera sitt handlande.²⁴

Denna möjlighet att fransäga sig ansvar för den torterades lidande gör samtidigt att ansvaret förskjuts från förövaren, den som torterar, till offret, den som torteras. Teknikerna som används vid "torture lite" metoder öppnar upp för att offret känner sig ansvarig för sitt eget lidande. När det kommer till den punkt där metoderna, exempelvis avsaknad av sömn eller extrem värme och kyla, blir outhärliga för offret skapas hos offret en bild av att kroppen sviker. Istället för att se det som att den som torterar nått sitt mål är det sannolikt att offret ser det som att kroppen sviker och att denne själv bör ansvaret för sitt lidande.²⁵

Att "torture lite" metoderna är tortyr precis som den klassiska formen av tortyr råder det ingen tvekan om för Wolfendale. "Torture lite" syftar på samma vis som klassisk tortyr till att bryta

²² En term som enligt Wolfendale används för att leda tankarna till att det handlar om förhörsteknik och inte om tortyr. Ibid s.28

²³ Ibid s.18

²⁴ Ibid s.19-22

²⁵ Ibid s.23-24

ner den torterade, både fysisk och psykiskt. Skillnaden mellan ”torture lite” och klassisk tortyr ligger inte i hur pass mycket fysisk skada metoderna orsakar eller i motiveringarna och rättfärdigandet av användandet av metoderna, utan i moraliska attityder. Begreppet ”torture lite” och hur begreppet används och talas om tonar ned och mörkar de grymheter som göms i begreppet. ”Torture lite” diskursen skapar en illusion och en myt om att det finns ett professionellt, begränsat och icke brutalt sätt att tortera människor. Denna myt som skapas av ”torture lite” diskursen och dess metoder bidrar till en normalisering av tortyr där tortyr blir ett legitimt medel i kriget mot terrorism.²⁶

David Luban²⁷ problematiserar i sin artikel hur tortyr kan utgöra del av en liberal ideologi och kan förvaras av liberaler med hänvisning till ”the ticking bomb”. Tortyr utgjorde en gång i tiden ett publikt spektakel där kungar och överhöghet kunde utöva sin dominans och makt genom att avskräcka. När den liberala ideologin växte fram och medborgarnas självständighet och frihet blev ledord drogs grunden för användandet av tortyr bort; om folket själv styr finns ingen grund för att avskräcka folket med sådana bestraffningsspektakel.²⁸

Idag har, enligt Luban, en liberal tortyrideologi utvecklats där man anser tortyr som ett nödvändigt alternativ i syfte att ur säkerhetssynpunkt få fram information för att undvika en katastrof. Den liberala tortyrideologin vill se tortyr som ett undantag inte en regel och de som är iblandade i tortyren ses som motiverade av att undvika katastrof och inte av grymhet. Under dessa omständigheter ses, skriver Luban, tortyr, i den liberala tortyrideologin, som jämförbar med självförsvar.²⁹

Luban hävdar att det är två felslut inbyggda i denna liberala tortyrideologi. 1. ”The ticking bomb”, skriver Luban, är bilden som förhäxar oss, den ger ett ”enkelt” och övertygande exempel som förför oss men som egentligen inte representerar den värld vi lever i. Luban ställer sig frågande till när ”the ticking bomb” är tillämpbar: När vet vi att en person vet något? Hur säkra ska vi vara på att personen vet något, 50 %? Hur lång tid ska vi tortera innan vi kan säga att personen inte vet? Ska detta fastställas i numeriska värden i en rationell

²⁶ Ibid s.26-27

²⁷ D Luban, Liberalism, Torture and the Ticking Bomb i Virginia Law Review. Vol 91, No 6 (Oct, 2005) pp. 1425-1461, 2005, s 1435

²⁸ Ibid s.1435

²⁹ Ibid s.1439

uträkning och planering? Kommer vi då inte att hamna i en situation där tortyr blir ett legitimt instrument för militärpolisen, det vill säga i en normalisering av tortyr?³⁰

Det andra felslutet handlar om att man utgår ifrån att beslutet att tortera är ett tillfälligt beslut i nöd fattat av funktionärer som i vanliga fall inte skulle utföra handlingen mer än under desperata omständigheter. Den ”verkliga” världen är istället en värld av policys, riktlinjer och direktiv. Det är en värld av sociala praktiker inte av tillfälliga nödgärder och därför måste vi utgå från en organiserad social praktik och inte ett scenario av ”the ticking bomb”. Det vi då måste ställa oss frågande till är om vi ska skapa en professionell grupp av tränade torterare? Var ska de utbildas? En grundkurs på universitetet i tortyr? Statliga forskningsfonder för utvecklande av bättre tortyrmetoder? Patent på tortyrmetoder? Med andra ord, skriver Luban, måste vi ställa oss frågan om vi vill skapa en tortyrkultur? Genom att fokusera på ”the ticking bomb” hindras vi från att ställa alla dessa viktiga, reella frågor och i slutändan också frågan om normalisering av tortyr.³¹

Alex J Bellamy försöker i sin artikel ”No pain, no gain? Torture and ethics in the war of terror” pröva ett alternativt moraliskt svar på frågan om vi i något fall kan rättfärdiga att tortyr utförs i kriget mot terror och i så fall under vilka omständigheter. Han pekar med exempel från Frankrikes agerande i Algeriet under befrielsekriget på 1950-talet, att steget till normalisering är överhängande och ett första användande av tortyr snabbt tenderar att bli till nödvändig regel.³²

Bellamys grundinställning är att förbudet mot tortyr ska behållas och att många av de argument som lyfts för att tillåta tortyr i vissa situationer inte är hållbara. Men med hänvisning till ”the ticking bomb” och till Europeiska Kommissionens för Mänskliga Rättigheters skrivningar i frågan om konflikten mellan Storbritannien och Nordirland, vill han pröva om det är möjligt att sätta upp en gräns för när man kan ”lindra” (eng: mitigation) detta förbud. Kommissionens skrivning i Yearbook of the European Convention on Human Rights Vol 22, 1979, antyder att myndigheter ska väga in de extrema omständigheterna och nödvändigheten av att handlingen inte upprepas i sin bedömning av det legitima i att använda tortyr i speciella fall. Liksom Luban hävdar Bellamy att ett försök att använda någon form av nominell, rationell måttstock för att avgöra när tortyren är nödvändig och nödvändiga

³⁰ Ibid s.1443

³¹ Ibid s.1445-1446

³² A J Bellamy, No pain, no gain? Torture and ethics in the war on terror. International Affairs 82, 1 (2006) pp 121-148. 2006, s.125

omständigheter råder, någon form av proportionalitetskriterium, inte är möjlig. Att söka en balans mellan lindrande omständigheter och nödvändigheten att undvika framtida användande av tortyr leder till att de som hypotetiskt ska utföra handlingen tvingas att ”smutsa ner” sig och riskerar att i efterhand dömas som kriminella.³³

3.2 Normalisering

I avsnittet Tidigare forskning har olika exempel getts på de faktorer som bidrar till att normalisera tortyr. Här lyfts dels strukturella, historiska och kontextuella faktorer, de organiserade sociala praktiker som tortyren sker inom samt mer socialpsykologiska omständigheter relaterade till de enskilda individer som ska utföra den praktiska handlingen. I mitt fall vill jag teoretiskt pröva hur ett dokument kan ses som del av en normalisering. Jag är medveten om att det krävs att många andra omständigheter måste uppfyllas för att vi ska kunna tala om en normalisering av tortyr. Det är inte heller mitt syfte att diskutera om en normalisering sker/skett utan att pröva om vi teoretiskt kan se dokumentet som ett led i en normalisering. Jag ser dokumentet som uttryck för en vilja och bara en vilja utgör inte en normalisering. Men då viljan är ett uttryck för den organisation den utgör del av, amerikanska justitiedepartementet och amerikanska statsapparaten, är det en vilja av stor betydelse.

Normaliseringsbegreppet och teorier om normalisering används inom olika vetenskapliga discipliner. Inom de olika disciplinerna finns skilda innebörder och sätt att närma sig och förstå begreppet. I mina sökningar av litteratur och artiklar om normaliseringsbegreppet har jag stött på begreppet inom både naturvetenskaplig, teknisk och samhällsvetenskaplig forskning. Tillämpning av begreppet inom naturvetenskaplig och teknisk forskning är kvantitativ till sin karaktär. Det handlar mycket om identifiera olika markörer för att kunna dra kausala samband mellan dessa. Den samhällsvetenskapliga forskning som jag funnit behandlar normaliseringsbegreppet inom genusvetenskap och sociologi.

Inom sociologi har jag funnit en uppsats av K. Nyström från 2010³⁴ som söker förklaringar till ungdomars konsumtionstrender av alkohol och narkotika. Författaren ställer sig frågan om normaliseringen av alkohol och narkotika i media och film bidragit till ökad konsumtion. Det normaliseringsbegrepp författaren använder sig av baseras på Parker 2005 och innefattar sex dimensioner; tillgänglighet, andelen ungdomar som provat alkohol eller narkotika, andelen

³³ Ibid s.146-147

³⁴ K Nyström, *Skiftande trender i skolungdomars konsumtion av alkohol och narkotika. Möjliga förklaringar i ljuset av normalisering och kulturell förändring*. Sociologiska institutionen, Stockholms universitet, 2010

ungdomar som regelbundet använder alkohol eller narkotika, hur icke-brukare i allt högre grad tvingas förhålla sig till alkohol eller narkotika, förändringen i brukarnas framtida intentioner samt till sist grad av kulturell anpassning av det som anses otillåtet. Det sistnämnda syftar på hur ett budskap genom t ex media, musikindustri och mode kan bidra till att förskjuta gränserna för vad som är socialt accepterat och suddas ut gränserna mellan det tillåtna och det otillåtna.

Inom genusvetenskap har normaliseringsbegreppet använts för studier av makt och våld i relationen mellan man och kvinna. Här har bland annat Eva Lundgren i *Slagen dam* 2001 och Anne-Lie Steen i *Mäns våld mot kvinnor – ett diskursivt slagfält* 2003, använt normaliseringsbegreppet i sina analyser av varför kvinnor stannar hos män som misshandlar dem.³⁵ I den normaliseringsprocess som de båda beskriver, kännetecknas processen av att *gränser förskjuts och utplånas*. Gränsen för vad som är acceptabelt förflyttas och suddas till slut ut. *Förskjutningen av gränser för det acceptabla sker stegvis och blir på så sätt omärkbart*. Normaliseringen karaktäriseras också av *isolering*. Kvinnan isolerad fysiskt från sina närstående vilket leder till att hennes erfarenheter av det som sker inte får några andra referensramar än till den man som misshandlar henne. Det sker också i denna process en *växling mellan våld och värme* då mannen ömsom visar kvinnan kärlek genom olika uttryck och ömsom tar till våld. Denna växling mellan våld och värme skapar både en förvirring och ett slags beroende hos kvinnan. Det sista och farligaste steget är *internaliseringen*. Då kvinnan genom att göra våldet till sitt eget också tar ansvaret för det. Hon tar helt enkelt över den förståelse av verkligheten som den man som utövar våld mot henne har.³⁶

Dessa samhällsvetenskapliga studier rör i främsta rummet relationer på individnivå och kan till stor del sägas röra sig inom socialpsykologins domäner. Det rör förhållanden som är av väldigt olik karaktär än den jag vill studera och jag kan inte fullständigt ta utgångspunkt i deras sätt att definiera och operationalisera begreppet normalisering. Det jag främst tar fasta på i deras diskussion av normalisering är förskjutning av gränser, hur gränser suddas ut och internalisering som jag anser vara tillämpbara även i en diskussion av normalisering av tortyr.

³⁵ S Isabar, *Varför stannar hon? En kvalitativ litteraturstudie om mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. C-uppsats i Socialt arbete, Södertörns högskola, Vt 2013.

³⁶ Ibid s.17-18

3.3 Normalization Process Theory

Ett annat sätt att betrakta processen när normalisering sker har utvecklats inom den så kallade ”Normalization Process Theory”, förkortat NPT. NPT strävar efter att finna redskap för hur och varför saker blir eller inte blir rutin, blir eller inte till en normal beståndsdel i vårt vardagsliv. Varför blir vissa specifika praktiker möjliga i specifika institutionella sammanhang? Två forskare som utvecklat NPT är Carl May och Tracy Finch, (professor i medicinsk sociologi, docent i hälsopsykologi, New Castle University). Genom exempel från medicinsk praktik presenterar de NPT i sin gemensamt författade artikel ”Implementing, Embedding, and Integrating Practices: An Outline of Normalization Process Theory”,³⁷

May och Finch vill med NPT försöka komma åt den process som leder fram till att en tanke, policy eller teknik blir den ”normala”. Inom forskningen har många studier bedrivits av hur idéer, policys och tekniker implementerats i organisationer och andra institutionella sammanhang. May och Finch pekar i sin artikel på hur implementeringsbegreppet blivit politisk laddat och ofta kommit att kritiseras för att både ta det organisatoriska sammanhanget och aktörerna för givet och för att syfta till att skapa en matchning mellan teknologi (metod) och organisation.³⁸ Utöver detta brister, enligt May och Finch, även implementeringsstudierna i att förklara hur olika praktiker blir till inpräntade rutiner och till integrerade delar i sin sociala kontext, hur de blir normaliserade. För att förstå detta kan vi inte använda oss av implementeringsteoriens externa angreppssätt utan måste istället förstå den som en intern process. Genom NPT vill May och Finch lägga grund för en teori med vilken vi kan få fram ett antal empiriskt observerbara uppsättningar av sociala processer som kan modelleras och med vilka vi kan förutse vissa sannolika resultat.³⁹

May och Finch definierar normalisering som:

...the work that actors do as they engage with some ensemble of activities (that may include new or changed ways of thinking, acting, and organizing) and by which means it becomes routinely embedded in the matrices of already existing, socially patterned, knowledge and practices.⁴⁰

³⁷ C May and T Finch, *Implementing, Embedding and Integrating Practices: An Outline of Normalization Process Theory*. I *Sociology* 2009 43:535-553, Sage Publications, Los Angeles, 2009.

³⁸ Ibid s.537

³⁹ Ibid s.548

⁴⁰ Ibid s.540

Med NPT fokuserar May och Finch på produkten av avsiktlig social handling i formella organisationssammanhang men utesluter sådant som är produkter av evolutionära eller traditionella historiska processer. NPT ställer upp ett antal sociologiska redskap som kan användas för att förstå och förklara den sociala process som omger implementeringen av olika typer av praktiker. I denna förståelse och förklaring förutsätts att:

a) materiella praktiker blir inpräntade som rutiner i sin specifika sociala kontext då människor arbetar individuellt och kollektivt för att implementera dem.

b) implementeringsarbetet operationaliseras genom fyra skapande mekanismer; *coherence*, *cognitive participation*, *collective action* och *reflexive monitoring*.

c) produktionen och reproduktionen av en materiell praktik kräver ständiga investeringar av de aktörer som är involverade i handlingskedjan, investeringar som fortgår i både tid och rum.⁴¹

De fyra centrala komponenterna i NPT utgörs av de fyra skapande mekanismerna, vilka jag nämnt ovan. *Coherence* innebär att en praktik blir möjlig genom en uppsättning idéer om praktikens mening, användning och nytta och genom socialt definierade och organiserade kompetenser. Dessa meningar och kompetenser håller samman praktiken och gör det möjligt att dela och utföra den. Inpräntandet sker genom att praktiken definieras genom sin olikhet mot andra redan etablerade praktiker och på så sätt etablerar användarna sin sammanhållning. För att reproducera sammanhållningen i en praktik måste aktörerna kollektivt investera i innebörden av den. Kan sammanfattas med: Vilket är arbetet?⁴²

Praktiken inramas genom *cognitive participation*. Inpräntandet är beroende av det arbete som definierar och organiserar aktörerna som är delaktiga i praktiken. Inpräntandet skapas av faktorer som antingen främjar eller hämmar aktörernas deltagande. Här urskiljer May och Finch fyra olika steg; *Initiation*; *Enrolment*; *Legitimation* och *Activation*. *Initiation* innefattar arbete som för praktiken framåt. Den kräver ett gränslöst engagemang från aktörer från olika sociala nätverk. *Enrolment* kräver att aktörerna samarbetar och organiserar sig för delaktighet i en ny praktik. *Legitimation* kräver tolkning och acceptans av praktiken i förhållande till rådande institutionellt delade uppfattningar av riktigheten och värdet av kunskapen och andra existerande praktiker. Legitimering är avgörande för att en praktik skall

⁴¹ Ibid

⁴² Ibid s. 542

kunna bli allmän aktivitet i en kontext där aktörer arbetar tillsammans för att bestämma hur praktiken skall utformas och hur engagemanget skall definieras. Detta beslutstagande arbete leder fram till *Activation* av en praktik. Produktionen och reproduktionen av en praktik kräver alltså att aktörerna kollektivt investerar engagemang i det. Kan sammanfattas med: Vem gör arbetet?⁴³

Collective action. Inprätandet är beroende av ett arbete som definierar och operationaliserar en praktik. Detta kräver kollektivt målmedveten handling riktad mot ett specifikt mål. Målorienteringen kan inkludera motstånd, omstörtning eller återskapande så väl som bekräftelse och foglighet. Produktionen och reproduktionen av en praktik kräver att aktörerna kollektivt investerar ansträngningar/prestationer i den. Kan sammanfattas med: Hur görs arbetet?⁴⁴

Reflexive monitoring. Handlingsmönstren av de kollektiva handlingarna och de resultat den leder fram till utvärderas kontinuerligt både formellt och informellt av de aktörer som är involverade i implementeringsprocessen. Reflexive monitoring kan innefatta bedömningar av nyttan och effektiviteten av den nya praktiken. Bedömningar som görs i relation till sociala mönster och institutionellt delade praktiker och baseras på en viss systematik. Bedömningarna kan göras både utifrån kollektivt bestämda strukturerade och formella kriterier och utifrån individuella värderingar som vilar på en mer experimentell och osystematisk grund. Både de kollektiva och individuella värderingarna av handlingar och resultat kan leda fram till försök till en omkonfigurering där både praktikens användning och nytta kan kullkastas, modifieras eller återskapas. Produktionen och reproduktionen av en praktik kräver att aktörerna kollektivt investerar i förståelsen av den. Kan sammanfattas med: Hur förstås arbetet?⁴⁵

Med utgångspunkt i de tre ovan nämnda förutsättningarna och de fyra centrala komponenterna i NPT ställer May och Finch upp ett ramverk för att operationalisera ”normalization process theory”. Detta ramverk har de 2013 tillsammans med ett antal kollegor utvecklat till en tabell med frågor som illustrerar NPT konstruktioner:⁴⁶

⁴³ Ibid s.543-544

⁴⁴ Ibid s.544-545

⁴⁵ Ibid s.545-546

⁴⁶ T L Finch, et al, *Improving the normalization of complex interventions development based on normalization process theory (NoMAD): study protocol.* Implementation Science, 8:43, 2013

Coherence

Hur förstås praktiken av deltagarna?

Hur jämför de den med andra praktiker?

Cognitive participation

Hur/på vilka grunder tar deltagarna del i praktiken?

Vad motiverar dem att fortsätta ta del?

Collective action

Hur får deltagarna det att fungera?

Hur är deras aktiviteter organiserade och strukturerade?

Reflexive monitoring

Hur utvärderar deltagarna praktiken?

Hur förändras detta över tid och vad är dess effekter?

4. Metod

4.1 Analysram

NPT är den enda enhetliga teori jag funnit om normaliseringsprocessen som inte har sin tyngdpunkt på individ (micro-) nivå utan istället tar sin utgångspunkt på en organisations (meso-) nivå och söker förklaringar i det institutionella/ organisatoriska/ kontextuella sammanhanget. Tortyr bedrivs i ett institutionellt sammanhang och kan, enligt mig, inte förklaras utifrån enskilda individers val och handlingar eller några ”bad apple”. Tortyr betraktar jag, som Luban skriver, som en organiserad social praktik.

Men trots att de olika studierna rör sig på olika teoretisk nivå har de vissa gemensamma beståndsdelar. I Nyström, Lundgren och Steen lyfts vikten av att gränser förskjuts och suddas ut och att en förändring sker av det som är socialt accepterat och vad som är tillåtet eller inte. Dessa förändrade gränser internaliserar de enskilda individerna och de blir till individens egna värderingar.⁴⁷ Detta menar jag kan jämföras med den process som aktörerna genomgår i May och Finch fyra mekanismer coherence, cognitive participation, collective action och reflexive monitoring. Så förskjutande av gränser och internalisering använder jag som ytterligare begrepp i operationaliseringen av May och Finch teori. Till detta lägger jag även språket, och de i detta underliggande värderingarna, och de världsbilder eller myter som detta lägger grund för, som Wolfendale pekar på i sin artikel.

Jag väljer därför att komplettera Finch et al tabell med dessa begrepp. Då jag ser dessa som huvudsakligen kognitiva produkter har jag valt att schematiskt lägga in merparten av dem under mekanismen Cognitive participation. Gränsernas förskjutning har jag dock placerat under Coherence då jag anser att det är i denna fas som det etablerade börjar ifrågasättas och en ny ”sanning” börjar ta form som enar och sammansvetsar gruppen. Den analysram jag då får fram blir enligt följande:

⁴⁷ Något som Hart(2011) visar på skedde vid övergreppen i Abu Ghraib även om han inte använder sig av dessa begrepp explicit

<u>Coherence</u>	<u>Collective action</u>
Hur förstås praktiken av deltagarna?	Hur får deltagarna det att fungera?
Hur jämför de den med andra praktiker?	Hur är deras aktiviteter organiserade och strukturerade?
<i>Hur har gränserna förskjutits/suddats ut?</i>	
<u>Cognitive participation</u>	<u>Reflexive monitoring</u>
Hur/på vilka grunder tar deltagarna del i praktiken?	Hur utvärderar deltagarna praktiken?
Vad motiverar dem att fortsätta ta del?	Hur förändras detta över tid och vilka är dess effekter?
<i>Språkets användning, värderingar, myter, sanningar</i>	
<i>Internalisering</i>	

NPT är som tidigare nämnts avsett för en analys av ett institutionellt sammanhang. Då jag valt att analysera ett dokument, Bybee Torture Memo, kan jag inte fånga helheten av det institutionella sammanhanget. Det som lämnas utanför är det praktiska, organisatoriska sammanhanget. Detta får som konsekvens att en av de fyra komponenterna i NPT, reflexive monitoring, faller utanför min dokumentanalys. De bedömningar av nyttan och effektiviteten av den nya praktiken, dvs användandet av tortyr i kampen mot terrorismen, som det amerikanska justitie- och försvarsdepartementet gjort, har skett i det organisatoriska praktiska sammanhang som följt på Bybee Torture Memo. Vad detta lett fram till framgår dels i min beskrivning av skeendet efter Torture Memo i min avslutande diskussion. För att kunna följa NPT och analysera hela implementeringsprocessen skulle kräva en helt annan typ av studie.

4.2 Textanalys baserad på en analysram

Mitt primärmaterial utgörs av ett dokument och jag gör en textanalys av detta baserat på en analysram jag skapat utifrån ett antal olika teorier om normalisering. Vanligtvis brukar vi dela in textanalys i olika analytiska inriktningar; innehållsanalys, argumentationsanalys, idé och ideologianalys, begreppshistoria, narrativanalys, lingvistisk analys samt diskusanalys.⁴⁸ Jag följer inte någon av dessa analysinriktningar fullt ut. Snarare kombinerar jag

⁴⁸ G Bergström & K Boréus (red), Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. Studentlitteratur, Danmark, 2008, s. 20-22

argumentationsanalys med en kvalitativ innehållsanalys. Liksom vid en argumentationsanalys tar jag utgångspunkt i den explicita argumentationen. Vad är det för mening som förs fram i texten och vilka är argumenten. Min analys har ett deskriptivt syfte i den bemärkelsen att jag intresserar mig för att granska de argument som uttrycks i texten i relation till min analysram. Jag kommer inte att intressera mig för sakligheten i argumenten eller värdera dess beviskraft. Därför kommer jag inte heller att följa det traditionella upplägget för en argumentationsanalys med tes, argument och premiss där dessa relateras till varandra utan koncentrera mig på den deskriptiva delen av analysen och kartlägga de teser som förs fram.⁴⁹

Innehållsanalysen används då syftet är att analysera texter på ett systematiskt sätt med utgångspunkt i en specifik teori eller kategorier. Detta kan göras både med kvantitativ och med kvalitativ metod.⁵⁰ Då jag valt att pröva om normaliseringsteori är tillämplig på Torture memo och ställt upp en analysram med utgångspunkt i teorier om normalisering är det i huvudsak innehållsanalys som blir mitt tillvägagångssätt. I denna analys blir argumentationen central och här blir de argument som lyfts fram lika viktiga som de som inte förs fram.

När man bedriver en kvalitativ innehållsanalys kan forskarens perspektiv komma att påverka både urvalet av texter och de tolkningar som sker av dessa. Torture memos används som en samlingsbenämning på de dokument som författats under Bushadministrationen och som avhandlar de metoder med vilka USA avsåg att bemöta och bekämpa terrorismen och terrorister med. Jag har valt att gå till ett av ursprungsdokumenterna, ”The Bybee Torture Memo” i det som brukar omtalas som Torture memos. The Bybee Torture Memo ofta anses vara det dokument som lade grunden för den amerikanska administrationens tortyr av fångar. Dokumentet består av tre deldokument; *Standards of Conduct for Interrogation under 18 U.S.C. §§ 2340-2340A*, *Interrogation of al Qaeda operative* och *Letter from John Yoo to Alberto Gonzales*. Jag har valt att arbeta med och analysera *Standards of Conduct for Interrogation under 18 U.S.C. §§ 2340-2340A*⁵¹ då detta anses vara det mest primära dokumentet för att ange innehållet i USA:s Justitiedepartementets tolkning av tortyr. Brevet från Yoo till Gonzales behandlar huvudsakligen frågan om varför *Standards of Conduct for Interrogation* inte står i strid med konventionen för mänskliga rättigheter med de reservationer

⁴⁹ Ibid, s. 91

⁵⁰ M Watt Boolsen, *Kvalitativa analyser, Forskningsprocess, människa, samhälle*. Gleerups, Malmö, 2007, s. 93

⁵¹ J S Bybee, 2002, Memorandum for Alberto R Gonzales, Counsel to the President, *Re. Standards of Conduct for Interrogation under 18 U.S.C §§ 2340-2340A*, 2002. Hämtad den 5 juni 2013. <http://www.justice.gov/olc/docs/memo-gonzales-aug2002.pdf>

USA gjort mot denna. Interrogation of al Qaeda operative behandlar specifikt förhörsmetoder i relation till al Qaeda. Då jag specifikt är intresserad av tortyr och argumenten för detta har jag funnit att Standards of Conduct for Interrogation är mest relevant för mitt syfte.

Mitt val att utgå från NPT spelar också in på hur min analys av materialet skett. Jag har dock ställt NPT i relation till andra teorier om normalisering och då funnit att grundantagandena om hur en rutin och en norm skapas har stora likheter. Sedan tillämpas dessa teorier på olika nivåer. Jag skulle naturligtvis kunnat använda mig av andra sätt att teoretiskt betrakta vad som utgör en norm och skulle då säkerligen ha en annan inriktning på min analys. Men samtidigt har jag haft som syfte att pröva om normaliseringsteori kan tillämpas på Torture memo och i detta inte haft anspråk på att ta ställning till om en normalisering skett eller inte.

4.4 Kritisk reflektion

Vid en textanalys måste den som utför analysen vara källkritisk men även reflektera över den kontext i vilken texten tagits fram. Att granska källornas tillgänglighet, relevans, autenticitet och trovärdighet blir av betydelse för att den källkritiska bedömningen. Genom att värdera texten i relation till dessa fyra kriterier kan en bedömning av källornas validitet göras.⁵² Den text jag valt är ett dokument framtaget inom amerikanska statens Justitiedepartement. Det var inte tänkt som ett officiellt dokument utan hölls hemligt. Sedan det avslöjats finns dokumentet tillgängligt på många olika officiella sidor på Internet och det är enkelt att jämföra dessa och fastställa dess autenticitet. Att dokumentet togs fram i hemlighet kan ha betydelse för argumentationen i dokumentet men behöver inte göra det mindre trovärdigt. Snarare skulle jag argumentera för att det i större utsträckning avspeglar författarens och beställarens avsikter än om det skrivits i ett officiellt sammanhang. Hade det författats med avsikt att vara officiellt skulle det sannolikt ha påverkat ordval och argument mot en mildare ton och mer implicit argumentation än det nu skrivits i. Min bedömning är att dokumentet av just detta skäl är relevant för en diskussion av normaliseringen av tortyr.

⁵² Denscombe M, *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen*, Studentlitteratur, Lund, 1998, s.301.

5. Analys

5.1 Coherence

5.1.1 Hur förstås praktiken av deltagarna?

I Bybee Torture Memo tar författarna utgångspunkt i §§ 2340-2340A i den amerikanska lagstiftningen. Författarna tar utgångspunkt i och tolkar viss del av §§ 2340-2340A för att skapa sig en förståelse för vad tortyr är.

Tortyr förstås av Yoo och Bybee, endast som handlingar av extrem natur⁵³. För att klassificeras som tortyr krävs enligt Yoo och Bybee att handlingen resulterar i allvarliga fysiska smärtor eller betydande och varaktiga psykiska skador.⁵⁴ Författarna tar huvudsakligen fasta på ett begrepp, *severe* och en formulering *severe pain or suffering*, vilka rör både fysiskt och psykisk skada och lidande, i §§ 2340-2340A. Utifrån olika jämförelser fastslår författarna att *severe* och *severe pain or suffering* endast orsakas av extrema metoder och handlingar. Allvarliga fysiska smärtor skall, enligt författarna, vara likvärdiga smärtor vid organsvikt, försämring av kroppsfunction eller död. Till psykiska skador räknas endast de vilka bedöms som betydande och varaktiga, i månader eller år. Författarna menar på att de har förståelse för att vissa handlingar må vara grymma, omänskliga eller förnedrande, men trots det innebär inte det att dessa handlingar orsakar tillräckligt mycket smärta eller lidande för att kunna klassas som tortyr.⁵⁵ För att i domstol kunna fastställa att en brutit mot den amerikanska lagstiftningen mot tortyr (§§2340-2340A) och därmed torterat krävs enligt författarna att 1) handlingen har skett utanför amerikanska gränser, 2) den åtalade har agerat enligt lag (eng: under the color of law), 3) offret var under tiden då tortyren ägt rum i den åtalades förvar eller så hade den åtalade fysisk kontroll över offret, 4) den åtalade hade för intention att åsamka offret allvarlig fysisk eller mental smärta, 5) att handlandet resulterade i allvarliga fysiska eller psykiska skador.

5.1.2 Hur jämför de den med andra praktiker?

Författarna jämför sin praktik (sin förståelse) med en rad andra praktiker, vilka författarna menar kan fylla funktionen av en form av guidning och måttstock för tolkning av vad som kan

⁵³ J S Bybee, 2002, 2002, s.13

⁵⁴ Ibid, s.1&13.

⁵⁵ Ibid, s.1

räknas som tortyr. I jämförelse med andra praktiker lyfter författarna fram olika domstolsfall inom de praktiker de jämför med, vilka författarna menar är fall vars utgång statuerar bevis över vad som kan och inte kan räknas som tortyrbrott.

Författarna beskriver att §§ 23-40-2340A tillkom när USA blev tvungna att fullfölja vad de bundit sig till genom att underteckna konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Den förståelse av tortyr vilken författarna förmedlar i Bybee Torture Memo jämför de med CAT och definitionerna av tortyr vilken konventionen innehåller. I jämförelsen som författarna gör tar de fasta på begreppet *severe* i definitionen av tortyr i CAT och de fastslår att smärtan och lidelsen ett offer upplever måste vara *severe* för att ses som tortyr enligt CAT, precis som i författarnas förståelse av tortyr, tolkat utifrån definitionerna i §§2340-2340A. Följande fastslår författarna även att CAT förstärker deras tolkning av att endast extrema handlingar kan ses som tortyr.⁵⁶

Att tortyr endast omfattar extrema handlingar grundar författarna i artikel 16(1) i CAT vilken är formulerad följande:

Each State Party shall undertake to prevent in any territory under its jurisdiction other acts of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment which do not amount to torture as defined in article I.⁵⁷

I denna formulering i konventionen görs enligt författarna en åtskillnad mellan tortyr och grym, omänsklig och förnedrande behandling. Författarna tar fasta på formuleringen ”which do not amount to torture” i CAT⁵⁸, vilken de menar förstärker deras förståelse för att det i CAT görs en åtskillnad där tortyr är den mest extrema handling medan andra grymma, omänskliga och förnedrande handlingar är av en lägre grad. Därav kan heller inte alla handlingar av grym, omänsklig eller förnedrande karaktär ses som tortyr utan endast de vilka är av extrem karaktär⁵⁹.

I jämförelsen mellan författarnas förståelse av tortyr med utgångspunkt i §§2340-2340A och CAT gör författarna en tillbakablick till när CAT skapades. Författarna menar på att flera stater var eniga om att tortyr endast utgörs av extrema handlingar, något som de anser förstärker deras förståelse av tortyr, både med utgångspunkt i §§2340-2340A och CAT.

⁵⁶ Ibid. 15

⁵⁷ United Nations Human Rights, Office of the high commissioner for human rights, artikel 16. (1)

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ J S Bybee, 2002, s.15

Den förståelse av tortyr med utgångspunkt av definitionen i §§2340-2340A, vilken författarna erhåller och förmedlar i Bybee Torture Memo, jämför de även med Torture Victims Protection Act, vilken ger möjlighet förupprättelse för individer och möjligheten att erhålla skadestånd för offret. TVPA kan enligt författarna ge en inblick i hur amerikanska domstolar tolkar tortyr men kan även fungera som en form av guide när det gäller att närma sig frågan om vad som kan räknas som tortyr.⁶⁰

Författarna jämför även praktiken, det vill säga deras förståelse av tortyr, med ett fall från European Court of Human Rights från 1978. Fallet, Ireland v. the United Kingdom berörde artikel 3 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (ECHR) som behandlar förbud mot tortyr, annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning. I jämförelsen mellan artikel 3 i ECHR och författarnas förståelse av tortyr lyfter de att det i ECHR saknas en explicit definition av vad tortyr är samtidigt som de menar att det görs en distinktion mellan tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning, var tortyr endast utgörs av de mest extrema handlingar.⁶¹ I fallet från europadomstolen, Ireland v. United Kingdom som författarna låter stå som exempel för vilka handlingar som tillhör de mest extrema, och därmed utgör tortyr, listar författarna ett par olika handlingar, som användes som del av förhörsmetoder, vilka i fallet utreddes av domstolen som möjlig tortyr. Metoderna vilka innefattade Wall standing⁶², Hooding⁶³, Subjection to Noise⁶⁴, Sleep deprivation⁶⁵ och deprivation of food and drink⁶⁶ bedömdes av europadomstolen som omänskliga och förnedrande. Även om handlingarna (förhörsmetoderna) utfördes slentrianmässigt efter varandra och under flertalet timmar i rad och trots att europadomstolen fastslog att handlingarna resulterade i intensivt fysiskt och psykiskt lidande bedömde europadomstolen att handlingarna inte var tillräckligt grymma och därav inte utgjorde tortyr. Utfallet av prövningen i domstolen menar författarna avgjordes på grund av distinktionen i artikel 3 i ECHR mellan tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller

⁶⁰ Ibid, s.22

⁶¹ Ibid. S.28

⁶² Metoden innefattar en position i vilken en fånge får stå i, med fingertopparna mot en vägg kroppen vilar på fingertopparna och de får bära kroppens vikt.

⁶³ Benämningen på den metod vilken innefattas av att en fånge har en luva över huvudet vid alla tillfällen förutom vid förhör.

⁶⁴ En Metod var en fånge håll i förvar i ett rum med mycket högt och störande ljud.

⁶⁵ Metod vilken innefattar att en fånge berövas sömn under förhör.

⁶⁶ Metoden innefattar att en fånge berövas mat och dryck under förhör.

bestraffning där handlingen måste resultera i en hög grad av allvarliga skador för att handlingen skall utgöra tortyr.⁶⁷

Europadomstolen är inte den enda domstol vilken utrett förhörsmetoder i relation till tortyr, grym, omänsklig eller förnedrande behandling, skriver författarna och fortsätter att jämföra sin förståelse med ytterligare en praktik bestående av ett fall där tortyråtal prövats i domstol. Högsta domstolen i Israel har också utrett ett fall där förhörsmetoder och tekniker utreds som eventuell tortyr.⁶⁸ I fallet utreder israeliska högsta domstolen huruvida israeliska General Security Service (översatt) använt sig av tortyr och precis som med fallet i Europadomstolen utreder denna domstol fem olika metoder, shaking⁶⁹, the Shabach⁷⁰, the frog crouch⁷¹, the excessive tightening of handcuffs⁷² och sleep deprivation. Den israeliska högsta domstolen fastslog, trots att the General Security Service inte hade aktörighet att använda sig av dessa förhörsmetoder, att metoderna var grymma och omänskliga men inte tortyr. Författarna menar på att israeliska högsta domstolen medvetet var mycket återhållsamma när det kom till att beskriva metoderna som tortyr men även att högsta domstolen tog utgångspunkt i, och tog stöd för sin slutsats i europadomstolens beslut i fallet Ireland v. the United Kingdom.⁷³

Genom att ta fasta på den tudelning i sättet att uttrycka sig som görs i CAT och genom att peka på hur rättsfall avgjorts i Europadomstolen och Israels högsta domstol förskjuter författarna gränserna för definitionen av tortyr och vidgar denna till att omfatta handlingar som tidigare inte ansetts som annat än tortyr.

5.2 Cognitive participation

5.2.1 Hur/på vilka grunder tar deltagarna del i praktiken?

I Bybee Torture Memo gör författarna en omtolkning av tortyr med utgångspunkt i §2340. I omtolkningen av tortyr snävar de åt definitionen av tortyr och öppnar upp för användandet av olika förhörsmetoder. Utöver att de omtolkar definitionen av tortyr i §2340 legitimerar de även användandet av olika förhörsmetoder genom att hävda det konstanta terrorhotet mot USA. Genom att det finns ett konstant terrorhot mot den amerikanska staten legitimerar

⁶⁷ J S Bybee, 2002, s.29

⁶⁸ Ibid, s. 30

⁶⁹ Metoden innefattar våldsamt skakande av en fånges överkropp.

⁷⁰ Metoden är en kombination av flera metoder så som hooding, subjektion to noise och där fångens sitter på en liten stol med lutning framåt och där fångens händer är fastbundna runt om ryggstödet på stolen.

⁷¹ En metod där en fånge under fem minuters intervaller blir tvingad till att göra hukningar på tå.

⁷² Innefattar åtstramning av handklovar till att bli för små för fången.

⁷³ J S Bybee, 2002, 30

författarna användandet av olika förhörsmetoder med motiveringen att försvara nationen och dess medborgare. Då al Qaeda planerar storskaliga attacker mot amerikanska mål legitimeras användandet av förhörsmetoder på fångar då det finns misstanke om att de möjligtvis besitter information som kan förhindra attackerna. Författarna deltar i praktiken genom att omdefiniera tortyr så att gränserna förskjuts vilket gör att de olika förhörsmetoderna inte räknas in bland de extrema handlingar som utgör tortyr och genom att legitimera förhörsmetoderna med närvaron av terrorhot och möjligheten att förhindra dem genom användandet av förhörsmetoderna.

5.2.2 Vad motiverar dem att fortsätta ta del?

Motivet till fortsatt deltagande grundar sig i terroristattacker den 11:e september 2001. I Bybee Torture Memo är hotet om framtida terroristattacker mot USA på flertalet ställen närvarande. Terroristnätverket al Qaeda har genomfört flera attacker mot amerikanska mål och författarna menar på att det finns flera olika rapporter som visar på att nätverket fortsätter att planera liknande storskaliga attacker. För att förhindra dessa attacker och skydda nationen och dess medborgare blir det, enligt författarna, ytterst nödvändigt att tillämpa speciella förhörsmetoder⁷⁴. Som jag tidigare nämnt är syftet med Bybee Torture Memo att ge juridisk guidning gällande rådande lagstiftning mot tortyr. Författarna skriver i Bybee Torture Memo att begäran om den juridiska guiden inte är begränsad till att endast vara rådande i kriget mot terrorismen och al Qaeda, dock väljer de att tolka tortyr utifrån den kontexten. Att begäran om juridiska rådgivningen inte är kopplad till det specifika sammanhanget öppnar även för att praktiken skulle vara tillämpbar i flera sammanhang.⁷⁵ Genom att tolka praktiken och genom att jämföra den med andra praktiker legitimerar författarna praktiken. Oavsett om sammanhanget rör al Qaeda eller inte främjar författarna praktiken.

5.3 Collective action

5.3.1 Hur får deltagarna det att fungera?

Författarna får det att fungera genom att bygga upp ett nät av olika former av stöd för sin argumentation. Som jag tidigare nämnt skapar författarna en förståelse genom att göra en tolkning av §§2340-2340A. Tidigt i Bybee Torture Memo redogör författarna för att de

⁷⁴ Ibid, s.33.

⁷⁵ Ibid, s.31.

begränsar sin förståelse till att endast grunda sig i en viss del av §2340 och ämnar fastslå vad som är tortyr utifrån denna begränsade del av lagen.⁷⁶ De delar av lagen vilka författarna tar fasta på för att skapa sin förståelse är ett par olika definitioner och begrepp. Till störst del är det begreppet *severe* och definitionen *severe pain or suffering*. Genomgående i Bybee Torture Memo återkommer författarna till dessa definitioner och begrepp i en önskan om att fastslå dess innebörd för att därefter kunna fastslå vad som är och inte är tortyr. Genom att lyfta flera exempel och genom att exempelvis ta stöd utifrån olika ordböcker skapar författarna sin förståelse av att *severe* och *severe pain or suffering* är något som kommer endast ur de mest extrema handlingar. Med detta tar författarna sitt första steg i att fastslå vad som kan räknas som tortyr och lägger på så sätt grund hur dessa begrepp ska förstås.

Den förståelse för vad *severe* och *severe pain or suffering* innebär jämför författarna sedan med olika rättsfall rörande tortyr för att jämföra sin förståelse med den förståelse som de olika domstolarna förmedlat i fallen och påvisa sanningshalten i sina slutsatser. Författarna redogör för utfallen av de rättsfall de lyfter för att tolka utfallen i relation till sin förståelse av *severe* och *severe pain or suffering* och för att följande komma till slutsatsen att domstolarna tolkat begreppen på samma sätt som de⁷⁷. Genom denna slutsats styrker författarna sin förståelse för vad som räknas som *severe* och *severe pain or suffering* och i sin tur vad som kan räknas som tortyr. Författarna fastslår utifrån sin förståelse av *severe* och *severe pain or suffering* och därmed sin förståelse av vad som krävs för att en handling och metod skall räknas som tortyr. Skulle det dock mot förmodan gå att hävda att tortyr använts och därmed en anklagelse om ett brott mot §§ 2340-2340A så finns det andra sätt att undkomma sådan anklagelse. I första stycket i inledningen till Bybee Torture Memo redogör författarna för dokumentets innehåll och dess olika delar och skriver följande:

We further conclude that certain acts may be cruel, inhuman, or degrading, but still not produce pain and suffering of the requisite intensity to fall within Section 2340A's proscription against torture. We conclude by examining possible defenses that would negate any claim that certain interrogation methods violate the statute.⁷⁸

De olika former av försvar mot en anklagelse för brott mot §§2340-2340A som författarna lyfter grundar sig i den amerikanska presidentens makt och förpliktelser, som amerikanska arméns överbefälhavare och i rätten att försvara sig. I avsnittet om amerikanska presidentens

⁷⁶ Ibid, s.4-6.

⁷⁷ Ibid, s.32.

⁷⁸ Ibid, s.1.

konstitutionella makt och plikt som överbefälhavare menar författarna att även om en förhörsmetod skulle kunna hävdas bryta mot lagen så skulle lagen i sig själv vara konstitutionell om den inskränker på presidentens auktoritet att genomföra en militär kampanj.

Att §§2340-2340A skulle kunna vara okonstitutionell kopplar författarna till attackerna den 11:e september 2001. Hotet från al Qaeda är närvarande och attackerna den 11:e september är en del av en större kampanj från al Qaeda mot USA enligt författarna. Då den amerikanska presidenten George W Bush valde att påbörja en militär kampanj efter den 11:e september 2001 och proklamerade kriget mot terror bedrivs en militär kampanj befogad av överbefälhavaren. (s.31-32) Författarna väver ihop det och skriver följande i dokumentet:

In order to respect the President's inherent constitutional authority to manage a military campaign against al Qaeda and its allies, Section 2340A must be construed as not applying to interrogations undertaken pursuant to his Commander-in-Chief authority.⁷⁹

En anklagelse om brott mot §§ 2340-2340A, inom ramen för och med syfte att hjälpa i kriget mot terrorism, skulle således, enligt författarna, bryta mot den amerikanska konstitutionen.

Som ovan nämnt lyfter författarna även rätten till självförsvar som ett möjligt försvar gentemot anklagelser för brott mot § 2340. Författarna menar att även om en förhörsmetod utan tvekan skulle bryta mot §2340 och om det i sin tur inte skulle vara möjligt att hävda att §§ 2340-2340A är okonstitutionell på grund av att presidenten genom sin auktoritet som överbefälhavare bedriver en militär kampanj, så finns det möjligen ett annat sätt att försvara sig mot anklagelser för brott mot §§ 2340 – genom att hävda självförsvar.⁸⁰ Författarna menar att det finns en generell uppfattning, även också lagstiftat, att självförsvar kan hävdas då en större skada undviks än den som orsakats av självförsvarshandlandet. Vidare menar författarna att det finns rapporter om att al Qaeda planerar fortsatta storskaliga attacker mot USA och att deras planer innefattar utvecklande och användande av kemiska vapen. I amerikanska fångläger menar författarna att det kan finnas fångar som besitter information om dessa framtida attacker vilken skulle kunna göra det möjligt att förhindra dem. Om speciella förhörsmetoder skulle användas för att få ut information som fångar möjligtvis besitter så skulle de skador vilka åsamkas av förhörsmetoderna vara mycket små i relation till de skador vilka möjligtvis förhindrats genom användandet av förhörsmetoderna. Vidare

⁷⁹ Ibid, s. 43.

⁸⁰ Ibid, s. 39

menar författarna även att desto mer sannolikhet det är att en framtida terroristattack skulle ske och desto större skada denna attack möjligen skulle orsaka, desto viktigare blir användandet av förhörsmetoder för att få information och därmed stoppa attacken. Hävdandet av nationens rätt till självförsvar skulle således kunna vara ett möjligt försvar mot anklagelser om brott mot §2340.⁸¹ Här ligger grunden till det som sedan kommit att benämnas ”the ticking bomb” och som blivit till den myt med vilken tortyr kommit att bli accepterat i breda lager av det amerikanska samhället.

5.3.2 Hur är deras aktiviteter organiserade och strukturerade?

Författarna tar del genom att föra praktiken framåt. Aktiviteterna är strukturerade på så vis att de syftar till ett specifikt mål, att förskjuta gränserna för vad som är tortyr och för att legitimera användandet av tortyr som genom olika förhörsmetoder. Författarna beskriver själva hur begreppet tortyr i den amerikanska politiska historien haft ett visst sammanhang och att definitionen av begreppet var snäv i relation till andra lagar och konventioner, exempelvis CAT. Författarna följer genom sina aktiviteter detta spår och reproducerar praktiken samtidigt som de för dem framåt genom att snäva åt definitionen ytterligare genom att omtolka §§2340-§§2340A.

⁸¹ Ibid, s.46

6. Avslutande diskussion

Även om jag i min analys inte kunnat tillämpa NPT fullt ut, eftersom jag inte inkluderat det praktiska organisatoriska sammanhanget, anser jag att den del jag kunnat genomföra talar för att Bybee Torture Memo skulle kunna utgöra del av en normaliseringsprocess. Jag har funnit en tydlig förskjutning av gränserna för vad som utgör tortyr i dokumentet. Genom att med exempel från CAT och olika domar som fällt legitimerade denna förskjutning i tolkning och påvisa likheter så läggs också grund för en sammanhållen syn på praktiken inom administrationen och i förlängningen riktlinjer för vad som är acceptabelt i de praktiska sammanhang USA är involverad i.

Målet anges tydligt som kriget mot terror och författarna etablerar en bild, en sanning (myt) om det hot som USA står inför. Ett hot som kommit att få stor betydelse i legitimeringen av och investeringen i de handlingar som USA senare vidtog i Abu Ghraib, Guantanamo och Irak. Hela dokumentet kan ses som ett sätt att operationalisera vad tortyr är och vad det inte är och när det är tillämpligt. Det sker en legitimering av att tortyr på det sätt som dokumentet definierar och det pekas ut riktlinjer för hur praktiken ska utformas. På så sätt produceras och reproduceras praktiken och en grund läggs för de enskilda individernas engagemang i utförandet av praktiken.

Mycket av det jag pekar på genom min analys har lyfts av andra forskare i bland annat de artiklar jag refererat till under tidigare forskning. Så innehållet är inte nytt. Men jag menar att jag genom min analys kunnat pröva om det teoretiskt även går att stödja den av olika författare benämnda normaliseringen av tortyr.

Sen kan man kanske hävda att det jag gjort är att slå in en öppen dörr då Bybee Torture Memo till sin karaktär är en guide. En guide syftar ju till att vara vägledande för praktisk handling. Men oavsett, så är det forskningens roll att problematisera om en företeelse verkligen är vad den utsagts vara, i detta fall en normalisering. Så min slutsats är att om man hade haft möjlighet att kunna följa NPT fullt ut genom empiriska studier av även den praktiskt utförande delen av praktiken, dvs studier av vad som faktiskt skett i de länder USA engagerat sig, så borde NPT kunna tala för att Bybee Torture Memo är den del av en normaliseringsprocess. Hade jag haft mer tid till mitt förfogande hade jag också kunnat vidga min analys till att omfatta de andra dokument som följt på Bybee Torture Memo och som

kommit att modifiera och omdefiniera detta i vissa delar. Jag skulle också ha kunnat göra en systematisk genomgång av de uttalanden från FN eller EU som gjorts eller domar som fällt av t ex Europadomstolen för att granska om fall utelämnats i Bybee Torture Memo. I en ECHR guide om tortyr lyfter de att det första fallet av tortyr i Europadomstolen vilket är ett fall i Grekland och inte det fall Ireland v. the United Kingdom som författarna lyfter. I fallet mot Grekland gjorde europadomstolen ett offentligt uttalande där de benämnde handlingarna som Grekland stod åtalade för för tortyr.⁸² Det kan tyckas intressant att författarna väljer att utesluta detta fall där Europadomstolen fastslog att tortyrmetoder tillämpats. Och ett antagande jag gör är att uttalandet från europadomstolen inte stödjer deras förståelse av tortyr och därav är det ett medvetet val att inte benämna fallet i Bybee Torture Memo.

Som jag påpekade inledningsvis i mitt teoretiska avsnitt så krävs det att många andra omständigheter måste uppfyllas för att vi ska kunna tala om en normalisering av tortyr. Jag har inte heller haft detta som syfte. Men så här avslutningsvis vill jag bara kort ta upp vad The Constitution Project⁸³ tar fram i sin rapport från 2013. De diskuterar om det fortfarande existerar ett arv från Bushadministrationen och alla de PM som då skrevs, där Bybee Torture Memo kan sägas utgör statpunkten. De lyfter bl a de ändringar som gjordes 2006 av Army Field Manual där man bl a tog bort förbudet att förhindra sömn och utsätta fångar för andra liknande stressituationer.⁸⁴ Dessa skrivningar har inte ändrats.

Man lyfter också frågan om det finns hinder idag för att detta inte skulle kunna ske igen. Här pekar man på att det inte finns några institutionell hinder för att så inte skulle kunna ske. Det faktum att ingen juridisk eller medicinsk personal har dömts till något straff för att ha medverkat eller gett order om grymma behandlingar eller tortyr, kan medverka till att detta kan inträffa igen.⁸⁵ Det kanske starkaste hindret mot att detta skulle ske igen är militärens och underrättelsetjänstens motstånd mot åter igen engagera sig i något sådant och riskera att bli utpekade och bespottade av allmänheten.⁸⁶

Men allmänhetens motstånd mot att tortera misstänkta terrorister har minskat, påpekar de, sedan Obama blev president. I en opinionsundersökning gjord av Stanfordprofessorn Amy

⁸² Aisling Reidy, A guide to the implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights, ECHR, 2002, [http://www.echr.coe.int/library/DIGDOC/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-06\(2003\).pdf](http://www.echr.coe.int/library/DIGDOC/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-06(2003).pdf)

⁸³ The Constitution Project är en nationell partiövergripande grupp som tagit på sig rollen som vakthund och som söker konsensusbaserade lösningar på några av de svåraste konstitutionella utmaningarna i vår tid.

⁸⁴ *The Report of The Constitution Project's Task Force on Detainee Treatment*, The Constitution Project, 2013, s 344

⁸⁵ Ibid s.352

⁸⁶ Ibid s.353

Zegart uppgav 41 % av amerikanerna att USA bör använda tortyr på terrorismstänkta medan endast 34 % ansåg att en inte skulle göra det. Hon frågade också exakt samma frågor som hon gjorde i en motsvarande opinionsundersökning 2005 om specifika tekniker och fann då att stödet hade ökat för i stort alla av dem. Respondenterna 2012 är mer för ”waterboarding”, att hota fångar med hundar, religiös förnedring och att tvinga fångar att vara nakna och kedjade i obekväma ställningar i kalla rum. 2005 ansåg 18 % att det var ok att låta fångarna vara nakna och kedjade medan 79 % ansåg att det var fel. 2012 ansåg 30 % att tekniken var ok medan bara 51 % ansåg det vara fel. En ökning med 12 % som var för och en minskning med 28 % som var mot. 2005 ansåg endast 16 % att det var ok med ”waterboarding” medan 82 % var emot. 2012 hade detta ändrats till att 25 % av amerikanerna tyckte det var ok och endast 55 % var mot denna teknik.⁸⁷

Zegart tror att den mest troliga förklaringen till denna ökade acceptans är den glamourpräglade skildringen av tortyr som förekommit i TV-serier som ”24” eller i filmer som Zero Dark Thirty. Innan den 11 september var det bara ”de onda” som utövade tortyr i TV-serier och på film. Så även om Torture memo dragits tillbaka och Obama gett order om kursändring så tycks dokumentet och de efterföljande handlingarna ha influerat amerikanernas sätt att betrakta tortyr och berättigandet av det.

⁸⁷ Ibid s. 352-353

Litteraturlista:

Aisling Reidy, A guide to the implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights, ECHR, 2002, Hämtad 2 augusti 2013
[http://www.echr.coe.int/library/DIGDOC/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-06\(2003\).pdf](http://www.echr.coe.int/library/DIGDOC/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-06(2003).pdf)

Bellamy A J, *No pain, no gain? Torture and ethics in the war on terror*. International Affairs 82, 1 (2006) pp 121-148. 2006. Hämtad 20 juli 2013.

Bergström G & Boréus K (red), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Studentlitteratur, Danmark, 2008.

Brante T, Andersen H och Korsnes O (red), *Sociologiskt lexikon*. Natur och kultur, Skien, 2007.

Brownlie I & Goodwin-Gill G S (ed.), *Basic Documents on Human Rights*, Fifth edition, Oxford University Press, New York, 2006.

Cornell university Law School, Legal information Institute, *18 USC § 2340 – Definitions*, Hämtad den 20 juli 2013, <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2340>

Denscombe M, *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen*. Studentlitteratur, Lund, 1998.

Finch T L, et al, *Improving the normalization of complex interventions development based on normalization process theory (NoMAD): study protocol*. Implementation Science, 8:43, 2013 Hämtad 20 juli 2013, <http://implementationscience.com/content/8/1/43>

Grönmo S, *Metoder i samhällsvetenskap*. Liber, Slovenien, 2006.

Hart W E, *From Geneva to Abu Ghraib. The Normalization and Justification of the Bush Torture Policies*. Konferenspaper presenterat vid American Sociological Association Annual Meeting i Las Vegas 19 augusti 2011. Hämtat 26 juli 2013, http://www.academia.edu/445592/From_Geneva_to_Abu_Ghraib_The_Normalization_and_Justification_of_the_Bush_Torture_Policies

Isabar S, *Varför stannar hon? En kvalitativ litteraturstudie om mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. C-uppsats i Socialt arbete, Södertörns högskola, Vt 2013.

Luban D, *Liberalism, Torture and the Ticking Bomb* i Virginia Law Review. Vol 91, No 6 (Oct, 2005) pp. 1425-1461, 2005.

May C and Finch T, *Implementing, Embedding and Integrating Practices: An Outline of Normalization Process Theory*. I Sociology 2009 43:535-553, Sage Publications, Los Angeles, 2009.

Nyström K, *Skiftande trender i skolungdomars konsumtion av alkohol och narkotika. Möjliga förklaringar i ljuset av normalisering och kulturell förändring*. Sociologiska institutionen, Stockholms universitet, 2010

The Constitution Project *The Report of The Constitution Project's Task Force on Detainee Treatment*, , 2013. Hämtad den 3 augusti 2013, <http://detaineeetaskforce.org/read/#/3/zoomed>

United Nations Human Rights, *Office of the high commissioner for human rights*, 1984/1987. Hämtad 16 juni, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>

Watt Boolsen M, *Kvalitativa analyser, Forskningsprocess, människa, samhälle*. Gleerups, Malmö, 2007.

Wolfendale J, *Torture Lite and Normalisation of Torture*. 2008. Hämtad den 18 juni 2013. <http://publicreason.net/wp-content/PPPS/Fall2008/JWolfendale2.pdf>.

Bybee J S, Memorandum for Alberto R Gonzales, Counsel to the President, *Re. Standards of Conduct for Interrogation under 18 U.S.C §§ 2340-2340A*, 2002. Hämtad den 5 juni 2013. <http://www.justice.gov/olc/docs/memo-gonzales-aug2002.pdf>

Žižek S. *Zero Dark Thirty: Hollywood's gift to American power*. The Guardian, 25 January 2013. Hämtad den 22 juli 2013.

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jan/25/zero-dark-thirty-normalises-torture-unjustifiable>